

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 930.1(438=161.2)(092):001.32(477)НТШ"185/193"
DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2022-42-63-69>

Віталій Тельвак

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
доктор історичних наук, професор (Україна)
e-mail: telvak1@yahoo.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2445-968X>

Вікторія Тельвак

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
кандидат історичних наук, доцент (Україна)
e-mail: viktoriatelvak75@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4671-743X>

Володимир Наконечний

Київський національний університет культури і мистецтв
кандидат історичних наук, доцент (Україна)
e-mail: nakonechniy.ua@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0386-2162>

«Неприсутні ніколи не мають рації»: міжнародна наукова діяльність українських істориків міжвоєнної Польщі

Анотація. *Мета статті* – на основі аналізу різнопланової історіографічної літератури всебічно дослідити форми і напрямки міжнародної діяльності українських істориків міжвоєнної Польщі. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні міждисциплінарного підходу. Виходячи з принципів об'єктивності та історизму, дослідницький акцент зроблено на структурно-функціональному системному аналізі історіографічних фактів і порівняльно-історичному методі. У статті використано евристичні можливості методів періодизації, класифікації і типологізації. **Наукова новизна статті** полягає у спробі всебічної реконструкції участі українських істориків міжвоєнної Польщі в міжнародній науковій співпраці. **Висновки.** незважаючи на загалом репресивну культурну політику польських урядів, українські історики в Другій Речі Посполитій в цілому добре адаптувалися до складних політичних і фінансових обставин. Даючи належну відповідь на численні виклики суспільно-політичного та культурного плану, їм вдалося зберегти сформовані на зламі XIX-XX ст. традиції міжнародної наукової співпраці та, попри постійні фінансові проблеми, гідно презентувати українську вільну соціогуманітаристику на закордонних форумах. В інституційному плані, найбільш активно міжнародну наукову співпрацю налагоджували члени Наукового товариства імені Шевченка та Українського наукового інституту у Варшаві. Ця культурна діяльність особливої національної вагомості набула в 1930-х роках XX ст., коли українська соціогуманітаристика під радянською окупацією зазнала нищівних репресій. В цілому, в тогочасних умовах бездержавного існування розгорнута українськими істориками в Другій Речі Посполитій міжнародна наукова співпраця була різновидом культурної дипломатії, реалізуючи важливе завдання утвердження політичної суб'єктності українців.

Ключові слова: культурна дипломатія, міжнародна наукова співпраця, Наукове товариство імені Шевченка, Український науковий інститут у Варшаві, Друга Річ Посполита.

Постановка проблеми. Дослідження української історіографії в Другій Речі Посполитій поступово позбуваються персоніцентризму на користь більш широкого інституційного підходу. При цьому виявляється дедалі ширше коло маргіналізованих у попередні часи проблем, котрі потребують самостійного висвітлення з огляду на подальші спроби реконструкції цілісної картини українського наукового руху у міжвоєнній Польщі. Серед найменш знаних згадаємо питання участі українських гуманітаріїв у міжнародному науковому житті. Його глибшому осмисленню у попередні часи заважало панування стереотипу про тотальну матеріальну вбогість українських наукових інституцій та інтелектуалів, що нібито цілковито унеможливило закордонні вояжі. Не заперечуючи загальнознаних, зрештою, проблем з фінансуванням української науки в Другій Речі Посполитій, спробуємо більш нюансовано підійти до висвітлення цієї важливої історіографічної проблеми.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Головним джерелом для реконструкції участі українських гуманітаріїв міжвоєнної Польщі у закордонній співпраці є інформаційні звіти наукових інституцій. Для нас це, насамперед, «Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові» та «Sprawozdanie Ukraińskiego Instytutu Naukowego». Також ми використовували опублікований епістолярій та інституційний документообіг (показчики публікацій, статутні документи, службове листування та ін.).

Серед сучасних дослідників поодинокі аспекти закордонних наукових контактів українських гуманітаріїв міжвоєнної Польщі вивчали Леонід Зашкільняк (Зашкільняк, 2014), Віталій Масненко (Масненко, 2001, с.354-360), а також Віталій Тельвак та Ірина Лозинська (Тельвак & Лозинська, 2021). Науково-організаційну діяльність представників наддніпрянської еміграції в Другій Речі Посполитій на монографічному рівні дослідив Андрій Портнов (Портнов, 2009). Втім, у працях згаданих дослідників проблематика участі українських гуманітаріїв у закордонній науковій співпраці значною мірою представлена фрагментарно. Цим і зумовлено актуальність нашої розвідки.

Мета статті полягає у спробі всебічного дослідження форм і напрямків міжнародної діяльності українських істориків міжвоєнної Польщі.

Виклад основного матеріалу. Протягом перших повоєнних років українські історики, як і їхні європейські колеги, намагалися осмислити наслідки масштабного світового протистояння та спробувати визначити своє місце в нових суспільно-політичних реаліях. Надзвичайно повільно відновлювалася діяльність наукових товариств, котрі традиційно модерували закордонну співпрацю. Найстаріше і найавторитетніше на західноукраїнських землях Наукове товариство імені Шевченка, котре об'єднувало більшість українських гуманітаріїв, поступово відновило свою активність лише на початку 1920-х років. Тоді, як відомо, східногалицькі терени – спочатку *de facto*, а потім *de jure* – стали частиною відродженої польської держави.

Перше, з чим зіткнулися очільники НТШ у нових суспільно-політичних умовах, було цілковите ігнорування чиновниками Другої Речі Посполитої культурних потреб української громади, втім і відмова фінансово підтримувати наукові інституції, хоча б найголовніші з них. Збентеження від нових обставин наукової праці відобразилося в першій повоєнній «Хроніці НТШ», на сторінках якої читаємо: «Найважливішою ознакою обговорюваного періоду є те, що перший раз, від коли Товариство перемінило ся в наукове, відпали йому всі субвенції, і краєві і державні, визначувані на піддержуване наукової діяльності» (Хроніка, 1920, с.2). Відтоді, у більшості протоколів Виділу НТШ піднімалося питання про необхідність звернення до державних функціонерів різного рівня у справі повернення йому бюджетного фінансування на тій очевидній підставі, що українське населення Другої Речі Посполитої є одним із найбільших платників податків, отже має право на часткове, принаймні, покриття видатків на свої культурні потреби.

Втім, попри численні делегації до Варшави та неодноразові парламентські інтерпеляції, фінансування цієї нетитулованої української Академії наук так ніколи і не повернулося до довоєнного рівня. В «Хроніці НТШ» з цього приводу зазначалося: «Діяльність усякої наукової інституції залежить не тільки від її членів, від їх енергії і рухливости, але ще в більшій мірі від матеріальних засобів, якими вона розпоряджає. Енергії членам Товариства не бракувало, за те багато поважніших плянів розбивалося з браку засобів» (Хроніка, 1926 : 23). Щоправда, Товариству зрештою була призначена незначна місячна дотація у розмірі 1000 злотих. Також, у період відносної нормалізації українсько-польських взаємин, НТШ повернули право на видання шкільних підручників і час від часу списували накопичувані комунальні борги. Поряд із цим, реагуючи на постійні звернення про фінансову підтримку, Міністерство віровизнань і освіти все-таки декілька разів протягом міжвоєнного двадцятиліття профінансувало участь українських гуманітаріїв у деяких міжнародних наукових заходах.

Проте, така підтримка була радше винятковою і найчастіше на свої прохальні звернення очільники НТШ отримували відмови, котрі завжди пояснювалися економічними негараздами самої держави. Ці безуспішні звернення знаходили відбиття у протоколах засідань Виділу Товариства. Наприклад, у протоколі від 23 грудня 1936 р. йдеться: «Прийнято до відома, що Міністерство Віровизнань і Освіти відповіло відмовно на прохання Товариства у справі допомоги на наукові потреби; рішено звернутися до цілої української суспільности з закликом допомогти Товариству сповняти його наукові завдання» (Хроніка, 1937, с.22-23). В таких несприятливих умовах фінансову підтримку своєму найбільш давньому науковому товариству було змушене надавати незасібно в своїй більшості українське громадянство шляхом надсилання дрібних пожертв, а також міцніючий завдяки кооперативному руху український бізнес. Посильну підтримку надавала також українська діаспора в Америці. Такі факти жертвовності української громадськості ретельно занотовувалися на сторінках «Хроніки НТШ». Втім, цього вочевидь не вистачало для повноцінної реалізації наявного наукового потенціалу.

Відзначимо, що в умовах гострого дефіциту коштів, і в середовищі самих українських гуманітаріїв не було одностайності у баченні того, які напрямки потребують пріоритетного фінансування. В листах тогочасних інтелектуалів містяться роздуми про те, чи варто витратити вкрай обмежені фонди на коштовні закордонні вояжі, чи краще їх спрямувати на видавничу діяльність НТШ, котра, поряд із науковим, мала також важливий громадський резонанс. Зрештою, домінуючою стала позиція, окреслена в листі Миколи Чубатого до Івана Крип'якевича з приводу потреби надсилання делегації НТШ на VIII-ий Міжнародний конгрес істориків у Цюріху: «Я вважаю мимо всіх наших труднощів нашу участь в конгресі за конечну і думаю, що секція наша (Історично-філософська секція НТШ – авт.) мусить заладити, принайменше дати ініціативу до зорганізування нашої участі в тім конгресі. Неприсутні ніколи не мають рації, а моя участь в VII конгресі переконала мене, що це річ таки дуже важна» (Зашкільняк, 2014, с.153).

Загалом, тогочасна закордонна наукова діяльність українських гуманітаріїв мала два вектори – західно- та східноєвропейський. Найбільш тривалою і різноплановою вона була у першому випадку. Тут домінувала така форма академічної комунікації, як участь у наукових форумах. В досліджуваній час представники НТШ взяли участь у таких авторитетних конференціях: З'їзді слов'янських географів і етнографів (К. Студинський і І. Раковський), Конгресі бібліографів в Римі (І. Свенціцький), II З'їзді слов'янських філологів (К. Студинський, Ф. Колесса, І. Брик), Конгресі народного мистецтва в Антверпені (Ф. Колесса), II Конгресі народного мистецтва в Бельгії (Ф. Колесса), V-му Міжнародному конгресі візантиністів у Римі (Й. Скрутень і В. Залозецький), Міжнародному конгресі Pax Romana в Австрії (М. Чубатий), Конгресі Союзу історичних товариств Східної Європи в Цюріху (М. Кордуба).

Найбільш численними українські делегації на міжнародних форумах були у випадку, коли вони проводилися у польських містах. Так, у VII-му Міжнародному з'їзді істориків, що відбувся у Варшаві 21-26 серпня 1933 р., взяли участь М. Кордуба, М. Чубатий, Р. Зубик, Я. Пастернак, Іл. Свенціцький і Й. Скрутень. Представницька делегація презентувала НТШ і на II-му Міжнародному з'їзді славістів філологів, що відбувся у Варшаві і Кракові протягом 21-30 вересня 1934 р. Відпоручниками Товариства на ньому були такі дослідники мови та літератури, як Я. Гординський, С. Смаль-Стоцький, Р. Смаль-Стоцький, В. Щербаківський, К. Студинський, В. Сімович, І. Свенціцький, Ф. Колесса, М. Тершаковець і В. Лев.

Незважаючи на доволі представницький перелік щойно наведених наукових форумів, на абсолютну більшість запрошень західних інституцій Виділ НТШ був змушений відповісти лише подячною вітальною адресою. Неодноразово в протоколах Товариства зустрічаємо подібно стилізовану фразу: «На жаль, наше Товариство не мало спромоги вислати своїх представників на інші міжнародні з'їзди та мусіло обмежитись тільки висланнями письмених привітань» (Хроніка, 1937, с.33).

Важливим досвідом міжінституційної комунікації міжнародного плану була участь представників НТШ у різнопланових урочистостях з нагоди ювілейних дат наукових товариств інших країн, найчастіше слов'янських. Зокрема, З. Кузеля у жовтні 1930 р. представляв НТШ на 100-літньому ювілеї музеїв у Берліні. В свою чергу, 16-21 травня 1931 р. О. Колесса брав участь у відзначенні 100-літнього ювілею «Чеської Матиці» в Празі.

Ще однією формою закордонної співпраці для членів НТШ стала участь в такій формі академічного обміну, як стажування у західних університетах. Так, у травні 1936 р. директор музею НТШ Я. Пастернак відбув наукову подорож музеями Румунії, Угорщини, Словаччини та Закарпаття, де виголошував доповіді, популяризуючи культурну діяльність галицьких українців. Він же у червні 1938 р. відбув стажування у наукових інституціях Третього Рейху, де виголосив наукові доповіді про галицьку княжу кафедру в Крилосі на університетах у Берліні та в Бреслау. Під час цього наукового відрядження до Німеччини, що частково фінансувало Міністерство освіти та віросповідань, директор музею НТШ досліджував у семи німецьких містах та 17 різних музеях пам'ятки доби середньовіччя. В «Хроніці НТШ» відзначалося, що «вислід цих студій буде використаний в окремих монографіях про розкопи в Крилосі» (Хроніка, 1939, с.98).

Зрештою, західноукраїнські діячі НТШ активно залучалися до участі в роботі міжнародних наукових товариств, що також були важливими майданчиками професійної комунікації. Наприклад, у 1927 р. за ініціативою знаних польських істориків О. Галецького і М. Гандельсмана в рамках польської політики «прометеїзму» у Варшаві було створено Федерацію історичних товариств Східної Європи, до якої прилучилися й українські історики, зокрема М. Кордуба, І. Крип'якевич, І. Свенціцький, І. Огієнко, Р. Смаль-Стоцький (Кордуба, 1927 : 196-199). При цьому І. Крип'якевич був обраний до Словникової комісії Федерації, а М. Кордуба увійшов до її Управи. Протягом 19-20 серпня 1933 р. Федерація проводила з'їзд, в якому взяли участь М. Кордуба і М. Чубатий.

Східноєвропейський вектор міжнародної співпраці, сфокусований на інституції гуманітарного профілю Всеукраїнської Академії наук, був менш інтенсивним і хронологічно обмежувався другою половиною 1920-х рр. Йдеться про період, початок якому поклато

.....
повернення з еміграції М. Грушевського в 1924 р., що заходився енергійно розбудовувати наукове життя та відновлювати розірвані роками війни та революції контакти з галицькими колегами. Завершення ж припадає на 1931 р., коли розгорілися перші «бої на історичному фронті», внаслідок яких було ліквідовано історичні інституції ВУАН, а їхній керівник опинився у фактичному засланні у Москві. Втім, у цей короткий відтинок часу галицькі історики, переважно представники львівської історичної школи М. Грушевського, нав'язали тісні взаємини з наддніпрянськими колегами (Telvak, Pedych & Telvak, 2021). Так, В. Герасимчук, М. Кордуба та І. Крип'якевич стали членами таких структур ВУАН, як Історична секція, Науково-дослідна кафедра історії українського народу та Археографічна комісія. А голова НТШ К. Студинський та Ф. Колесса за ініціативи та заходами М. Грушевського навіть були обрані дійсними членами ВУАН.

Вперше про налагодження контактів з київськими колегами було згадано у звіті з діяльності НТШ за період 1926-1929 рр.: «Також нав'язано зносини з Всеукраїнською Академією Наук у Києві. У нас печатаються праці учених з Великої України і навпаки праці наших учених друкує Всеукраїнська Академія Наук у Києві, наприклад про Драгоманова, Франка і т. д.» (Хроніка, 1930, с.2). Відтоді протягом кількох років неодмінно згадувалося про участь галицьких гуманітаріїв у київських академічних проєктах. У своїх щорічних звітах голови НТШ серед пріоритетних завдань неодмінно наголошували на потребі того, «щоби діяльність Товариства ішла у тісній порозумінню із Всеукраїнською Академією Наук» (Хроніка, 1930, с.5-6).

Незважаючи на те, що до фінансових проблем додавалися ще й паспортіві та візові, галицькі гуманітарії у згаданий період також взяли участь у роботі низки наукових форумів. Так, у червні 1927 р. в мовознавчій конференції в Харкові взяли діяльну участь історики літератури К. Студинський і І. Свенціцький; на свято століття видання пісень М. Максимовича в Києві в 1927 р. з рефератами приїздили К. Студинський, Ф. Колесса і О. Макарушка; на наукову академію в пам'ять В. Антоновича, що відбулася в Києві в 1928 р., НТШ делегувало М. Кордубу; в квітні 1929 р. К. Студинський брав участь в урочистій академії Інституту ім. Шевченка в Харкові; в 1934 р. М. Смішко студіював історичні колекції в музеях СРСР.

Крім наукових форумів, НТШ делегувало своїх представників на урочистість з нагоди відзначення шістдесятиліття життєвого шляху та сорокаліття наукової праці колишнього свого голови М. Грушевського, яке відбулося 3 жовтня 1926 р. Як відомо, на ювілей автора «Історії України-Руси» до Києва приїздили акад. К. Студинський і др. Іл. Свенціцький, які в подяку за багаторічну плідну науково-організаційну працю на форумі Товариства зложили йому в дарі срібний вінець (Хроніка, 1930, с.65-67). Прикметно, що у своєму привітальному слові К. Студинський підніс зусилля ювіляра з виведення діяльності НТШ на міжнародний рівень і підкреслив, що саме він своєю різноплановою працею впровадив галицьких українців «в сім'ю культурних європейських народів».

На початку 1930-х рр. українські вчені у Польщі зі значним неспокоєм сприйняли тривожні звістки з Києва про руйнування створених М. Грушевським науково-дослідних інституцій та загалом масові репресії проти українських інтелектуалів. Голова НТШ Іван Раковський у виступі на Загальних Зборах Товариства в грудні 1937 р. підкреслив «особливе значіння й завдання НТШ під сучасну пору, коли Українська Академія Наук в Києві втратила всякі можливості плекати й розвивати незалежну українську науку» (Хроніка, 1939, с.3).

Поряд із НТШ, у закордонній співпраці брали участь, щоправда у значно скромніших масштабах, співробітники ще однієї званої установи – Українського наукового інституту, що був заснований у Варшаві в 1930 р. Він також не міг похвалитися достатнім фінансуванням, але його матеріальні проблеми мали інший характер, ніж НТШ (Портнов, 2004). Йдеться про те, що УНІ був на бюджетному утриманні і постав у рамках реалізації державної політики «прометеївського» руху. Достеменно не відомо, чи бюджетне фінансування передбачало, і в яких розмірах, закордонні відрядження, але знаємо з багатьох джерел, що співробітники УНІ нерідко приймали участь у наукових конференціях за власний кошт. Зрозуміло, що це були спорадичні акції, зумовлені або винятковою вагомістю наукового форуму, або тим фактом, що захід проводився у польській столиці, тож участь не вимагала фінансових видатків (Український науковий інститут, 1935). Загалом, УНІ здійснював міжнародний інституційний обмін за посередництва державного Міжнародного бюро обміну. У цей спосіб Інститут нав'язав контакти з 35 закордонними інституціями (Potocki, 1999, с.214).

Найчастіше УНІ на наукові форуми делегувало свого директора – знаного історика церкви та українського суспільно-політичного руху Олександра Лотоцького. З тогочасної української періодики ми знаємо про його присутність, наприклад, на наукових заходах у Чехословаччині та Греції. Також О. Лотоцький представляв свою інституцію на згаданому вище VII Міжнародному з'їзді істориків, що відбувся у Варшаві в серпні 1933 р. (Хроніка, 1932, с.28). Значно більше гроно співробітників УНІ брало участь у II-му Міжнародному з'їзді славистів філологів, що відбувся у Польщі у вересні 1934 р. Відпоручниками Інституту на цьому форумі

були, крім директора, Р. Смаль-Стоцький, Б. Лепкий і Л. Чайковська (Potocki, 1999, с.215). В свою чергу, знаний історик літератури Р. Смаль-Стоцький представляв УНІ на міжнародних конгресах мовознавців у Женеві (1930) і Римі (1933).

Висновки. Як свідчить проаналізований матеріал, незважаючи на загалом репресивну культурну політику польських урядів, українські історики в Другій Речі Посполитій в цілому добре адаптувалися до складних політичних і фінансових обставин. Даючи належну відповідь на численні виклики суспільно-політичного та культурного плану, їм вдалося зберегти сформовані на зламі XIX-XX ст. традиції міжнародної наукової співпраці та, попри постійні фінансові проблеми, гідно презентувати українську вільну соціогуманітаристику на закордонних форумах. В інституційному плані, найбільш активно міжнародну наукову співпрацю налагоджували члени Наукового товариства імені Шевченка та Українського наукового інституту у Варшаві. Ця культурна діяльність особливої національної вагомості набула в 1930-х роках XX ст., коли українська соціогуманітаристика під радянською окупацією зазнала нищівних репресій. В цілому, в тогочасних умовах бездержавного існування розгорнута українськими істориками в Другій Речі Посполитій міжнародна наукова співпраця була різновидом культурної дипломатії, реалізуючи важливе завдання утвердження політичної суб'єктності українців.

Подяка. Автори статті щиро вдячні всім учасникам редакційної колегії за поради, надані під час дослідження та написання статті.

Фінансування. Автори не отримували фінансової підтримки для дослідження та публікації цієї статті.

Джерела та література:

Зашкільняк, Л. (2014). Українська історіографія у міжвоєнній Польщі: шляхи легітимації національної історії. *Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи / Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.)*. Київ, 149-166.

Кордуба, М. (1927). Конференція істориків у Варшаві. *Україна*, 5, 196-199.

Масненко, В. (2001). *Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.)*. К., Черкаси. 440 с.

Портнов, А. (2004). Український Науковий Інститут у Варшаві (1930-1939). *Ucrainica-Polonica*, 1, 257 – 263.

Портнов, А. (2009). *Наука у вигнанні. Наукова і освітня діяльність української еміграції у міжвоєнній Польщі (1919–1939)*. Харків. 256 с.

Тельвак, В. & Лозинська, І. (2021). Українські історичні інституції у міжвоєнній Польщі: спроба узагальнення. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія, 36, 105-111.

Український Науковий Інститут (1935). *Український Науковий Інститут за п'ять літ його існування 13.III.1930 – 13.III.1935*. Варшава. 19 с.

Хроніка (1920). *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Ч. 63–64 : Р. 1920, Вип. II–III : Звідомлене за час від 1/7 1918 до кінця 1920 р.* Львів: Накладом Товариства. 3 друкарні Наукового товариства імені Шевченка. 113 с.

Хроніка (1926). *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Ч. 67–68 : Звідомлене за р. 1923 від 1.VII. по кінець 1925.* Львів: Накладом Товариства. 3 друкарні Наукового товариства імені Шевченка. 176 с.

Хроніка (1930). *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові : за роки 1926–1930. Ч. 69–70 : Р. 1929, Вип. I–II : Звідомлення за р. 1926 по кінець 1929.* Львів: Накладом Товариства. 3 друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка, 1930. 180 с.

Хроніка (1932). *Хроніка. Тризуб*, 41 (349), 28.

Хроніка (1937). *Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Ч. 73 : за час від 1.I.1935 – 25.XII.1937.* Львів: Накладом Товариства. 131 с.

Хроніка (1939). *Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Ч. 74 : за час від 26.XII.1937 – 31.XII.1938.* Львів – Lwów: Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові / Naukowe Towarzystwo im. Szewczenki we Lwowie. 140 с.

Potocki, R. (1999). *Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920–1939)*. Lublin, 383 s.

Telvak, V., Pedych, V. & Telvak, V. (2021). Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*. 20, 239–261. DOI: 10.4467/2543702XSHS.21.009.14040.

Vitalii V. Telvak

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
Dr. (History), Professor (Ukraine)

Viktoriya P. Telvak

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
PhD. (History), Associate Professor (Ukraine)

Volodymyr M. Nakonechnyi

Kyiv National University of Culture and Arts
PhD. (History), Associate Professor (Ukraine)

«Those Who are Absent Are Never Right»: International Scientific Activity of Ukrainian Historians in Interwar Poland

Abstract. The purpose of the article is to comprehensively investigate the forms and directions of international activity of Ukrainian historians of interwar Poland based on the analysis of various historiographical literature. The research methodology relies on the use of an interdisciplinary approach. Based on the principles of objectivity and historicism, the research has used the structural-functional systematic analysis of historiographical facts and the comparative-historical method. The article has used the heuristic possibilities of periodisation, classification and typology methods. The scientific novelty of the article consists in an attempt to comprehensively reconstruct the participation of Ukrainian historians of interwar Poland in international scientific cooperation. **Conclusions.** Despite the generally repressive cultural policies of the Polish government, Ukrainian historians in the Second Polish Republic generally adapted well to the difficult political and financial circumstances. Giving a proper response to numerous socio-political and cultural challenges, they managed to preserve the traditions formed at the turn of the 19th and 20th centuries. Mainly traditions of international scientific cooperation and, despite constant financial problems, Ukrainian free socio-humanitarianism in foreign forums. In terms of institutions, international scientific cooperation was most actively established by the members of the Shevchenko Scientific Society and the Ukrainian Scientific Institute in Warsaw. This cultural activity gained special national importance in the 1930s of the 20th century, when Ukrainian socio-humanitarianism was subjected to devastating repression under the Soviet occupation. In general, in the conditions of stateless existence at the time, the international scientific cooperation developed by Ukrainian historians in the Second Polish Republic was a kind of cultural diplomacy, realizing the important task of establishing the political subjectivity of Ukrainians.

Key words: cultural diplomacy, international scientific cooperation, the Shevchenko Scientific Society, the Ukrainian Scientific Institute in Warsaw, the Second Polish Republic.

References:

- Khronika (1920).** *Khronika Naukovoho tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi. Ch. 63–64 : R. 1920, Vyp. II–III : Zvidomlenie za chas vid 1/7 1918 do kintsia 1920 r. [Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv. Ch. 63–64: R. 1920, Vip. II – III: Reported for the period from 1/7 1918 to the end of 1920].* Lviv: Nakladom Tovarystva. Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka. 113 p. [in Ukrainian]
- Khronika (1926).** *Khronika Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka u Lvovi. Ch. 67–68 : Zvidomlennia za r. 1923 vid 1.VII. po konets 1925 [Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv. Ch. 67–68: Report for 1923 from 1.VII. by the end of 1925].* Lviv: Nakladom Tovarystva. Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka. 176 p. [in Ukrainian]
- Khronika (1930).** *Khronika Naukovoho tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi : za roky 1926–1930. Ch. 69–70 : R. 1929, Vyp. I–II : Zvidomlennia za r. 1926 po kinets 1929 [Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv: years 1926–1930. Ch. 69–70: R. 1929, Vip. I – II: Reports from 1926 to the end of 1929].* Lviv: Nakladom Tovarystva. Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka. 135 p. [in Ukrainian]
- Khronika (1932).** *Khronika [Chronicle]. Tryzub – Trident, 41 (349), 28-29.* [in Ukrainian]
- Khronika (1937).** *Khronika Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi. Ch. 73 : za chas vid 1.I.1935 – 25.XII.1937 [Chronicle of the Scientific Society. Shevchenko in Lviv. Part 73: for the period from 1.I.1935 – 25.XII.1937].* Lviv: Nakladom Tovarystva. Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka. 126 p. [in Ukrainian]
- Khronika (1939).** *Khronika Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi. Ch. 74 : za chas vid 26.XII.1937 – 31.XII.1938 [Chronicle of the Scientific Society. Shevchenko in Lviv. Part 74: for the period from December 26, 1937 – December 31, 1938].* Lviv: Nakladom Tovarystva. Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka. 152 p. [in Ukrainian]

- Korduba, M.** (1927). Konferentsiia istorykiv u Varshavi [Conference of historians in Warsaw]. *Ukraina – Ukraine*, 5, 196-199. [in Ukrainian]
- Masnenko, V.** (2001). *Istorychna dumka ta natsiotvorennia v Ukraini (kinets XIX – persha tretyna XX st.)* [Historical thought and national creation in Ukraine (end of XIX – first third of XX century)]. Kyiv-Cherkasy, 440 p. [in Ukrainian]
- Portnov, A.** (2004). Ukrainyskyi Naukovyi Instytut u Varshavi (1930-1939) [Ukrainian Scientific Institute in Warsaw (1930-1939)]. *Ucrainica-Polonica – Ucrainica-Polonica*. 1, 257-263. [in Ukrainian]
- Portnov, A.** (2009). *Nauka u vyhnanni. Naukova i osvithnia diialnist ukrainskoi emihratsii u mizhvoiennii Polshchi (1919–1939)* [Science in exile. Scientific and educational activities of Ukrainian emigration in interwar Poland (1919–1939)]. Kharkiv, 256 p. [in Ukrainian]
- Potocki, R.** (1999). *Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920–1939)* [The idea of restitution of the Ukrainian People's Republic (1920–1939)]. Lublin, 383 s. [in Polish]
- Telvak, V. & Lozynska, I.** (2021). Ukrainyski istorichni instytutsii u mizhvoiennii Polshchi: sproba uzahalnennia [Ukrainian historical institutions in interwar Poland: an attempt to generalise]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istoriiia – Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: History*, 36, 105-111. [in Ukrainian]
- Telvak, V., Pedych, V. & Telvak, V.** (2021). Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. [in English] *Studia Historiae Scientiarum*. 20, 239–261. DOI: 10.4467/2543702XSHS.21.009.14040.
- Ukrainskyi Naukovyi Instytut** (1935). *Ukrainskyi Naukovyi Instytut za p'iat lit yoho isnuvannia 13.III.1930 – 13.III.1935* [Ukrainian Scientific Institute during five years of its existence 13.III.1930 – 13.III.1935]. Varshava, 19 p. [in Ukrainian]
- Zashkilniak, L.** (2014). Ukrainyska istoriohrafiiia u mizhvoiennii Polshchi: shliakhy lehitymatsii natsionalnoi istorii. *Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Materials of international scientific conference – Ukraina na istoriohrafichnii mapi mizhvoiennoi Yevropy: Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Miunkhen, Nimechchyna, 1–3 lypnia 2012 r.* Kyiv, 149-166. [in Ukrainian]

Статтю надіслано до редколегії 04.09.2022 р.

Статтю рекомендовано до друку 05.11.2022 р.